

ZAFERLERİN MANEVİ BOYUTLARI

Yrd. Doç. Dr. HÜSEYİN AĞCA*

1974 yılının sıcak bir temmuz gecesi idi. Görevli bulunduğum birlikte nöbetçi amiriydim. Gecenin ilerlemiş bir saatinde; belirli sayı ve nitelikteki askeri, kısa sürede hazırlayıp uçakla Kıbrıs'a sevk etmem gerekiyordu.

Nöbetçi subaylarına emrin gereği için talimat verirken diğer erati uyardırmalarını, özellikle belirttim. Kısa bir süre sonra yanıma gelen görevlilerden biri bana;

– Komutanım, bütün titizliğimize rağmen emir duyulmuş olacak ki, alayda mevcut eratin tamamı karargâh önüne toplanmış. Hepsinin bir tek isteği var. Kıbrıs'a gitmek ve savaşa katılmak.

Bu yiğit neferleri nasıl ikna edeceğimi düşünürken ses yayın cihazını da hazırlamalarını istedim. Onlara; bir avuç palikarya için sadece birkaç yiğidin kâfi geleceğini anlatacak, emredilen miktardaki neferleri seçmeme yardımcı olmalarını isteyecektim. Karşıma dikilenlerden biri, son derece çelimsiz, diğeri ona nisbet, arslan gibi bir yiğitti. Çelimsiz olanı, karşımda selam duruşuna geçip;

– Komutanım hasta olmak suç mu? Koğuş arkadaşları ateş hattındayken ben burada oturamam. Hastaneden yeni çıktım. Bulaşıkta mı yıkıyamam...? O daha sözünü bitirmeden diğeri âdeta gürlendi:

– Komutanım. Emriniz başımın üstünde. Öl deyin ölelim.. Ancak beni anam bu günler için sizin emrinize gönderdi. Ben Allah'ın emrine icabetle gazi yahut şehit olmak için geldim. Siz komutanımsınız, Allah'ımın emrini yerine getirmeme mani olmayınız. Arkadaşlarım iki ateş arasında iken, benim burada aldığım nefes bile haramdır.

Uygun yöntemler kullanarak bu gönül erenlerinin içinden yeteri kadar neferi ayırdım ve görev yerine sevke hazır hâle getirdim.

---

* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi.

İşte dün Ergenekon'dan dağları delip dünyayı fethetmiş ö ruh ne ise, Çaldıran'da, Mohaç'ta, Hilal-i Osmani'yi dalgalandıran, Çanakkale'yi yedi düvel için geçilmez hâle getiren ruh da aynı ruhtur.

İşte ben bu şanlı yıldönümünde, bu ruhu asırlardır diri tutan unsurların başında gelen manevi pınarların kaynağından bir kaç damla sunmaya çalışacağım.

Devletler de insanlar gibidir, küçükten büyürler, zamanla serpilir gelişirler. Büyük devlet olmaya müsait olanların, daha kuruluş ve yükseliş dönemlerinde hisli, heyecanlı, kuvvetli, dinamik bir sosyal yapıları vardır.. Bu yapıdaki toplulukları meydana getiren fertler de iffetli, izzetli ve faziletlidirler.

İnsanın bünyesine giren mikroplar, onu zamanla nasıl kemirir, güçsüz bırakır ve yok ederse, milletlerin içine sinsi veya aşikâr musallat olan şer mikropları da onun teşkilatlanmış şekli olan devleti giderek basiretsiz, hantal, zavallı hâle sokabilirler.

Tarihte yaşanmış pek çok hadise, bu olayların kahramanlarının ruh dünyalarının, görüş ufuklarının devlet anlayışlarının aynasıdır. Bu sebeple burada sunacağımız çalışmada; sizlere Türk tarihinin iki bin yıllık hatıralarından bazı örnekler sunarak liderlerin kişiliklerinden, devlet yönetimine yansıyan uygulamalar dünyasını hatırlatmaya çalışacağız. Bu araştırmanın maksadı, geçmişte ve günümüzde yaşanan rahatsız edici olayların hiçbirisi, hiçbir millet için kader değildir anlayışını pekiştirmektir.

Sultan Abdülmecid'in sadaret müsteşarlarından Zühtü Bey'in tesbit ettiği gibi, insanlar ekmeğe zeytine ve devletler düşman yardımına (buna şimdilerde, dış kredi diyorlar) muhtaç hâle geliyorlarsa bu hâl onların bilgisizliğinin, gayretsizliğinin, ehliyetsizliğinin sonucudur. Büyük bir şairimizin de ifade ettiği gibi

Üç tuğlu vezir olurdu evvel,

Üç tüylüsü peydah oldu şimdi

Üç tuğ ile üç tüyü kıyas et.

İşler ne idi ne oldu şimdi? derken her ülke için zaman içinde geçerli olan bir durum tespiti yapıyor.

İşte biz, bu zafer meşalesinin yakılmasının 81. yıl dönümünde, üç tuğlu

dönemlerin yaşandığı esintileri içinde yine çağdaş dünyanın siyasette, ekonomide ve en önemlisi de ahlâk ve fazilette, ilimde üç değil yedi tuğlu bir millet halinde yaşamanın manevi mimarisinin dokusundan bahisle, büyük soyun büyük temsilcileri olmanın gururunu tazelemek istiyoruz.

Unutmamalıyız ki bu günün ve geleceğin dünyası idare edilenlerin desteğinde, idare edenlerin yiğitlik, dürüstlük, ilim, fen, kültür ve faziletleri sayesinde bu sahalarda imanın ateşlediği sonsuz bir enerjiyi verimli kullananların amansız bir yarışına sahne olmaktadır. Olmaya da devam edecektir.

Bu dünya, duran, hazır yiyen, yüreksiz insanlara dün yaşama hakkı tanımadı. Gelecekte de tanımayacaktır.

Osman Gazi'nin kendinden sonraki Sultan'a açtığı ufka bakınız:

– Oğlum, milletin yarınına ışık tutan ilim adamlarına, millete temiz ahlâkla yaşama yolunu gösteren fazıllara, millet için can veren şehit evlatlarına hürmet ve itibardan sakın ayrılma.

Bakınız, Osman Gazi'nin İstanbul ile ilgili vasiyeti ile, Deli Petro'nun aynı konudaki vasiyetini karşılaştırınız. Birinin muhatabı olan millet, sahip olduğu maddi gücün zafiyetine rağmen bu isteği 153 yıl sonra büyük bir mücadeleden sonra yerine getirdi. İstanbul'u alıp güzlâr eyledi. Fakat; muhatabı, şöyle böyle yüz yıldır dünyanın en büyük maddi gücüne sahip olan ülkelerden biri durumundaki Rusya, akıllı Petro'sunun vasiyetinden bile vaz geçmek zorunda kaldı.

Niçin mi? Gayet açık. Biri merhum M. Akif'imizin diliyle, asrın idrakine söylediği İslam'ın ruhu, dağları yırtan Türk gücü ile, maziden aldığı heyecanı, Ulubatlı Hasan'ın pazusunda surlara taşıdı. Diğeri kahraman ordunun gülerek seyrettiği ruhsuz makinalardan medet ummaya devam etti. Tıpkı, çağımızda milyara varan seçenekleri hafızasında taşıyan satranç bilgisayarının, sadece 500 alternatifle ona rakip olan Kasparof'u yeneceğine inanan safdiller gibi.

Makina elbette önemli. Ama büyük şehidimiz Seyyid Mehmed'in elinde olursa önemli. Bir tank, korkak bir kullanıcı için çelikten bir mezardır. Ama Kıbrıs'ta Beşparmak dağlarının ebedî bekçisi, imanlı Mehmetçik'in elinde ceylan kadar çevik, bir arslan kadar güçlüdür. Çanakkale'nin taşını toprağını önce teri, sonra da kanıyla sulayarak üzerinde abdestsiz gezilemeyecek bir

kutsiyete yücelten Seyyid Mehmed'in soy kütüğüne bir bakalım.

Devir Orhan Gazi devri. Osmanlı'nın Süleyman Şah kumandasındaki ordusunun Avrupa'yı haçın karanlığından Hilal'in aydınlığına kavuşturduğu yıllar. Sadrazam Alaeddin Beydir.

Bir köylü vatandaş tarlasını bir başka köylüye satar. Tarlanın yeni sahibi çift sürerken bir küp altın bulur ve bunu tarlanın eski sahibine vermek ister. Başlarlar tartışmaya. Yeni sahip:

- Ben tarlayı satın aldım. Toprağın altından çıkan küp senindir. Eski sahip:

- Ben tarlayı sana sattım. Altı da üstü de senindir deyince iş mahkemeye intikal eder. Mahkeme de bu fazilet yarışının galibini tayin edemez. Meseleyi Sadrazam Alaeddin Bey'e naklederler. Sadrazam bulunan altınları hazineye gelir kaydeder. Ama daha sonra ne yapar biliyor musunuz?

- Ben bu kadar yüksek bir ahlak ve mahfiyyet sahibi bir millete liderlik yapamam. Onların derecesi benden yüksektir diyerek makamından ayrılır.

Ne demiş Türk'ün atası. Ağaç, kökü üzerinde yükselir. Halkının manevi seviyesine ulaşamadığını düşünen bir atanın torunları da elbet onlara lâyık olacaktır. Olmuştur, olmaya da devam edecektir.

Ne diyor bakınız Hıristiyan tarihçi Leopold Ranke: "Osmanlı İmparatorluğu'nun dünyayı titretmesinin başlıca üç dayanağı vardı. Bunlar:

- Bu devletin fidanlığında hatır ve gönüle bakmadan, kardeşi, yeğeni kayırmayacak bir faziletle yetişmiş olan padişahların şahsiyeti.

- Sıkı bir disiplin altında ve seviyeli bir eğitimle yetişmiş ordu ve ikmal teşkilatı.

- Devlet hazinesine en büyük geliri sağlayan, üretimde verimliliği esas alan bir toprak düzeni."¹

Başka bir batılı tarihçi hıristiyan papazlarına "Adaletsiz haça boyun eğmektense, Hilal-i Osmani gölgesinde yaşamayı tercih ederim" diyor ve bu tercihinin sebeplerini şöyle açıklıyor:

"Osmanlıyı yücelten dört temel unsur vardır.

1 Tahsin Ünal, Türklerin Faziletleri, Ankara 1967, S.105.

a) Ekonomik düzenin mükemmeliyeti, üretenin, çalışanın karnının tok olması.

b) Allah ve kanun önünde eşitliğe dayalı bir toplum düzeni.

c) Çalışan hür insanların mülkiyetini esas alan bir toprak düzeni.

d) İslamın yüksek adaletine, Türk'ün hakka hürmetkârlığına dayalı dürüstçe belirlenmiş ölçülere göre tanzim edilmiş bir ahlâk sistemi."²

Öyle bir ahlâk ve toplum düzeni ki, bir cihan padişahı biricik kızını, ayağının altına altın seren birisine değil de, fakir fakat ilim sahibi bir köylüye nikâh ettiriyor. İşte bu âlim damat, takındığı tavırla padişahı yılların kötü alışkanlığından kurtarıyor. Nasıl mı? İşte bu ibret alacak büyük hadisenin kısa hikayesi.

Sultan Yıldırım Beyazıt, Bursa'da Ulucamii'nin inşaatını tamamlamış, açılışında cuma namazını damadı Emir Buhari'nin imametinde kılmıştır. Namazdan sonra büyük alime sorar.

– Camii şerifi nasıl buldunuz? Âlimin cevabına bakınız:

– Gayet müstesna bir cami olmuş. Bu camide ibadet edildikçe Allah-u Teala sana hayır ihsan eylesin. Lâkin bir eksiği var.

Padişah eksiğinin ne olduğunu sorduğunda:

– Dört köşesinde dört meyhane eksik. Padişah hayretle:

Cami ile meyhanenin ne alakası var, Ya Buhari?

– Sultanım siz hayli zamandır, camiye değil, meyhaneye devam eder oldunuz. Alakası o ki, meyhaneye gelince camiye yaklaşmış olursunuz.

Sultan başını eğdi ve o andan itibaren içkiden uzaklaşıp, mahcubiyetten kurtuldu.

İşte âlimin hası ve yüreklisi. İşte ilme boyun eğen sultan.

Bu davranış Yüce Mevlamızın, "Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım" iltifatına mazhar olan Yüce Peygamberimizin şu hadisinden ilham alıyordu. "Ya ilim öğreten, ya ilim öğrenen, ya da ilme hürmet ve itibar eden olunuz. Aksini yapan olmayınız. Zira mahvolursunuz."

Çanakkale destanını yazan ve tarihe sığmayan ordumuzun kumandanı

Mustafa Kemal Atatürk'ün okul ve üniversitelerde çekilmiş yüze yakın resmini inceledim. Hepsinde öğrenciler arasında oturmuş saygıyla öğretmeni dinlerken görülüyor. (Bir tek Galatasaray Lisesinde öğretmen kürsüsüne çıkmış, o da ders anlatmak için). Demek ki aynı ruh 15. yy. dan 20. yy.'a kadar devam edip gelmiş. Bir de şimdakilere bakınız. Âlimler ayakta tâzim selâmında bir takım beyler kürsülerde , makam koltuklarında kurulmuşlar. Ondan sonra da öğretmene saygı, makama hürmet, âlime itibar bekliyoruz. Kimden? Lider davranışından mahrum bıraktığımız, mektepli çocuklardan. Olmaz böyle şey. Büyüğün hürmet etmediğine küçük hürmet etmez. Doğru ise büyükler de yapsın der, o körpe beyinler.

Sorumsuzluğundan, ciddiyetsizliğinden, cehaletinden şikayetçi olduğumuz bir kısım gençlerimizin önlerine hangi ödüllendirilmiş örneği koyduk da red etti. Hiç unutmuyorum, meslek hayatımın 35. yılındaydı. O günlerde bir mafya babası ölmüştü. Devlete saygı gösterilmesinde örnek olması gereken bir dizi zevat, bu devlet ve nizam düşmanının cenazesinde ön saftaydılar. Bir öğrencim sordu:

- Hocam kırk yıldır yurdun dört bucağında on binlerce vatansever, dürüst öğrenci yetiştirip yurt hizmetine sundunuz. Sizin gibi daha binlerce âlim, kâşif, uluslararası üne sahip bilim ve san'at adamımızın cenazelerinde bulunduk. Bu mafya babasının cenazesine koşup gelenlerin hiçbirisi yoktu. Şaşırmış, cevap vermekte belki de ilk defa olarak acze düşmüştüm. Öğrencim devam etti.

- Hocam doğruları yaparak, örnek olmayan liderler, yetişen yeni nesilden doğru şeyler yapmasını nasıl isterler?

Mustafa Kemal, Millî Mücadelenin sönmeyecek meş'alesini Anadolu'da yakıp Ankara'ya dönmüştür. Dışkapı semtindeki eski bir binanın "küçük, soba ile zar zor ısıtılan bir odasında TBMM'nin ilk hazırlıkları yapılıyor. Ankara müftüsü Rifat Börekçi Efendinin ziyaretlerine geleceğini haber alırlar ve bir telaş başlar. Çünkü bu değerli misafirlerine ikram edecek bir fincan kahve pişirecek maddi imkana bile sahip değildirler. Yedi düvele kılıç çekmeye hazırlanan bu nadir lider kadronun kasasında sadece 48 kuruş vardır. Özel kalem müdürü Mazhar Müfit Kansu paltosunu satmış ve buradan aldıkları üç beş kuruşu ekmek parası yapmışlardır. M.M. Kansu karşıladığı misafirine hatırlı sorduktan sonra:

- Zannımca kahve içmezsiniz değil mi efendim? diyerek mahcubiyetten kurtulmaya çalıştı. Müftü Efendi, cami cemaatından topladığı bin lirayı devlete teslim etmeğe gelmişti.³

Halkın içinde kalarak halka hizmeti gaye edinen M. Kemal, M.M. Kansu'nun; "Paşam günlerdir et yemedik. Bin liramız var. Kendimize bir ziyafet çekelim" teklifine kaşlarını çatarak;

- İsrafa başlamayalım. Her işi bırak da, masraf ve geliri tanzim et, diye cevap verir.

İşte lider budur. Bu yüksek karakterli lidere güvendir ki, tarihte tek başına bir şehir halkının, kendisinden fersah fersah ilerde bir güce sahip devletlerine karşı, zaferine şahit oluruz. Karayılanların, Şahin Beylerin, Antep müdafaası, Nene Hatunların, Erzurum gazası, Sütçü İmamların Maraş ve Ahmet Hulusi Efendilerin Denizli'de halkla birlikte yazdıkları destanlar sayesinde başımız dik, alnımız aktır. Çanakkale'nin mübarek bağrındaki mütevazı mezarlarında bizi seyreden 253 bin şehidin önce alın teri, sonra da aziz kanıyla imzaladığı tapu senetleri sayesinde huzur içinde yaşadığımız şu günlerde, ülkeleri yöneten liderlerin, şühedâımızdan alacağı çok dersler olsa gerekir.

Çanakkale'ye her gelişimde ayrı bir huzur, farklı bir mutluluk hissederim. Ama bu vatan köşesinde beni gerçekten üzen bazı şeyler de vardır. Bir örnek vererek ilgilileri uyarmak isterim.

Cumhuriyet meydanında şeklen oraya yakışmayan ve mealen son derece yanlış bir ibare taşıyan kitabe, beni incitir, levhada şunlar yazılı: "18 Mart 1915'te Çanakkale'nin geçilmezliğini Mehmetçik, bu toplarla sağladı." Hayır, binlerce hayır. Eğer makina Çanakkale'yi geçilmez kılsaydı, aksi olurdu. On binleri taşıyan Invirstibil, Buvet, Ocean ve diğerlerinden oluşan Amerika destekli İngiliz, Fransız müşterek donanması zaferi kazanırdı. Halbuki böyle olmadı. Olmayacağını da her akıllı insan biliyor. O levha temsil ettiği şanlı hatıranın yüceliğine yakışır bir kalitede yeniden yaptırılmalı ve üzerine şu ibare yazılmalıdır:

"18 Mart 1915'te Çanakkale'nin geçilmezliğini, bu topları yığıtçe kullanan Şanlı Mehmetçik sağladı."

Derne muharebelerinde edindiği engin tecrübelerle 1914 Mayıs ayında

3 Cemal Kutay, Kurtuluşun ve Cumhuriyetin Manevi Miiimarları, s.175.

kaleme aldığı "Zabit ve Kumandan ile Hasbihal" adlı kitabında Mustafa Kemal, mealen şunları yazıyor: "Eldeki harp silah ve araçları orta çağdan kalma olsa da, bunları kullanacak olan ehil ve feyizli insanlar varsa, bu insanların karşısında en gelişmiş güçler bile muzaffer olamaz."

Burada önemli bir noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum;

Bu sağlam karakter nasıl teşekkür edecek? Bu son derece önemli soruya yine merhum kurtarıcı liderimiz Mustafa Kemal'in yukarıda adı geçen eserinden alacağım bir cümle ile cevap vereceğim. Bakınız 1915'te neler yazmış. "Bizim karakterimize, hariçten, bizim karakterimizden farklı kişi ve toplumların etkisiyle yeni şekiller verilme istenirse, bundan belirli hiçbir netice meydana çıkmaz." Kısaca, bu milleti çağdaş dünyanın şerefli üyesi olarak lâayık olduğu seviyeye çıkaracak bir eğitim, kendi öz kültür varlığının ilmî metotlarla özümletilmesini amaç edinmelidir. Yabancı aşlarla soylu kahramanlar yetiştirilemez. Bu büyük sorumlulukla yola çıkan önderimiz Mustafa Kemal, bu konudaki görüşlerini şu cümlelerle ifade ediyor:

"Askerlerimizin ruhunu kazanmak bizim için bir vazife olduğu gibi, evvela onlarda bir ruh, bir emel bir karakter oluşturmak da Allah'tan ve Medine-i Münevvere'de yatan Cenab-ı Peygamberden sonra bize düşen bir görevdir" ⁴

Bütün mesele; "Muharebede yağın mermi yağmuru, o yağmurdan ürkenmeyenleri, ürkenlerden daha az ıslatır" vecizesindeki; mananın maddeye, ruhun makinaya, imânın ihtirasa, ahlâkiliğın pespayeliğe olan üstünlüğünü kavramaktır.

Unutmayalım, dünyanın önemli araştırma kuruluşlarının yaptıkları ciddi araştırma sonuçlarına göre, gelecek yüzyılda ciddi sarsıntı geçirmeye aday ülkeler için yapılan tespitlerde, ülkemizle ilgili olanlar hiç de iç açıcı değildir. Bu tespitlerden korkmanız da, hadi canım sen de deyip geçmemiz de yanlış olur. Yapılacak olan çok önemli işler vardır ve bunları; atalarından feyz alarak iyi yetişmiş olan, gerçekten üretken insanlarımız yapabilecektir. İlim adamları, kalemlerini lâayık olanlar için kullanmak zorundadırlar. Eğitimciler; "kökü mazide olan atiyim" vecizesinde ifadesini bulan bir anlayışla insan yetiştirmek mecburiyetini hissetmelidirler. Yöneticiler bütün Türk büyüklerinden aldıkları ilhamla; onları rehber edinmek, onları, önderlikte, hatta aşmak zorundadırlar. Mesuliyet makamlarında bulunanlar; çıkar çekişmelerinden en azından utanmalı, bu yanlış tutum ve davranışların, o büyük insanların kemiklerini sızlattığının, şuuruna varmalıdırlar. "Türkler

4 Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Zabit ve Kumandan ile Hasbihal, Ankara, 1957, s. 10.

her devrin yeni insanlarıdır" ilkesine uyarak, bu ülkeye hizmet etmeye bir an önce başlamalıdır. Yaşamak istiyorsak bize kan, can ve ruh dinamizmini verecek temel millî hasletlerimize sahip ve onlarla amel etmek zorunda olduğumuzu unutmamak gerekir.

Bakınız, 1870'li yıllarda Moskof sefiri olan General Nikola Ignatiev bizim için neler söylüyor: "Türkleri maddeten ezmek ve yıkmak mümkün değildir. Çünkü onlar, felâketlere karşı sabırlı, sakin, dayanıklı insanlardır. Zekidirler, kendilerini doğru yolda yönetecek ehil yöneticilere sahip oldukları müddetçe çalışkandır. Onların bu karakterleri, dinlerine bağlılıklarından, an'anelerinin kuvvetinden, büyüklerine itaatlarından, ahlâkî temizliklerinden ileri gelmektedir. Türkleri dünyada siyasî ve askerî bir güç olmaktan, hatta bağımsız bir güç olmaktan çıkarmak için öncelikle yapılacak iş şudur: Onları, dinî ve manevî hayatlarını tanzim eden kendi liderlerinden mahrum bırakmaktır. Milleti kendi öz dini ve manevî-millî değerlerine yabancı telkin ve fikirlerle tahrîp etmektir."

İşte hastalığın sebebi ortada. Çaresi de açık. Kendi manevî değerlerimize her yönü ile sarılacak, onlardan güç alacak, onları çağdaş ilmî metotlarla geliştirecek, yeni gerçek kıymetler üreterek yükseleceğiz.

Gençler, siz bu yükselmenin ne ilki ne de sonu olmalısınız. Sonunu getirmeniz gereken bir şey varsa o da; bizi geriletene bırakınız, yerimizde saydırtan bütün unsurlardır. Yarınlar kendi güçleri ile ayakta durmaya kararlı, öz değerlerini geliştiren fikir, malzeme üreten inançlı milletlerin olacaktır.

Fikir, ruh ve kaynak fukaralığı kimse için, özellikle de bizim gibi çağ açıp çağ kapatmış bir milletin kaderi olamaz. Olmamalıdır da.

Hepinizi tekrar saygıyla selamlarım efendim. Sizler yarınların mümtaz bekçilerisiniz. Böyle evlatların ataları olan aziz şehitlerimiz de rahat uyusunlar. Ruhları şad olsun.

KAYNAKLAR

- Bozkurt, Mahmut Esat. Anadolu İhtilali, İst. 1967, Altın Kitaplar dizisi.
- Genelkurmay Yayını, Türk Tarihi, Silahlı Kuvvetler ve Atatürkçülük, Ankara 1973.
- Gökbilgin, Tayib. Millî Mücadele Başlarken, Ankara 1965, İş Bankası Yayını.
- Soyak, Hasan Rıza. Atatürk'ten Hatıralar, İstanbul 1973, Yapı Kredi Bankası Yayınları, 2 cilt.
- Taneri, Aydın. Türk Devlet Geleneği, Ankara 1981, Töre-Devlet Yayınları.
- Tansel, Selahattin. Atatürk ve Kurtuluş Savaşı, Ankara 1965, Vakıflar Bankası Kültür Yayınları.
- Ünal Tahsin, Türklerin Faziletleri, Ankara 1967.